

НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГААС ОЛГОХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН ОСОЛ, МЭРГЭЖЛЭЭС ШАЛТГААЛСАН ӨВЧНИЙ ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖ, ТӨЛБӨРИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулах дараах хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлага байна. Үүнд:

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар батлагдсан ““Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны 3.1.2-т “Нийгмийн даатгалын хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.” гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 23 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл”-ийн зорилт 3.1-д “Нийгмийн хамгааллын тогтолцоог шинэчилнэ.” гэж заасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 2.5-д “нийгмийн даатгалын тогтолцоог шинэчилж, ...монгол хүний амьдралын чанарыг дээшлүүлнэ.” гэж заасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 261 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс хүн амын хөгжлийн талаар баримтлах бодлого”-ын 4.1.14-т “хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйг сайжруулж, осол, гэмтлийн улмаас нас барах явдлыг тогтвортой бууруулах, хүн амыг олдмол хөгжлийн бэрхшээлтэй болохоос урьдчилан сэргийлэх” гэж заасан.

Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 320 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс хөдөлмөр, эрхлэлтийн талаар баримтлах бодлого”-ын 4.5.3-т “...урьдчилан сэргийлэх зан үйлийг төлөвшүүлэх зэргээр үйлдвэрлэлийн осол, гэмтлийн тохиолдлыг бууруулах” гэж тусгасан.

Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 53 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төрөөс тэтгэврийн шинэчлэлийн талаар баримтлах бодлого”-ын 3.4.3-т “хөдөлмөрийн хэвийн бус нөхцөл /газрын доор болон хортой, халуун/-д ажиллагчдын хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр тогтоолгосон тэтгэврийн зардлыг тэтгэврийн ердийн нас хүртэлх хугацаанд үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний даатгалын сангаас хариуцах” гэж, 3.4.4-т “хөдөлмөрийн хэвийн бус нөхцөлд ажиллагчдад хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр тэтгэврийн ердийн наснаас өмнө тэтгэвэр тогтоох нас, ажилласан жилийн шалгуур болзлыг шинэчилж, хуулиар зохицуулах” зорилтыг тус тус дэвшүүлсэн нь хуулийн төсөл боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна.

1.1 Практик шаардлага

Нийгмийн даатгалын сангаас олгох үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс

шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийг 1994 онд баталснаас хойш шимтгэл төлөх, зардал гаргах, урьдчилан сэргийлэх хүрээнд нийт 4 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон.

Гэвч үйлдвэрлэлийн ослыг бүртгэх, хяналт тавих, осолд өртсөн болон мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний улмаас хөдөлмөрийн чадвараа алдсан даатгуулагчид эрүүл мэндийг нөхөн сэргээх үйлчилгээ үзүүлэх замаар ажиллах боломж, чадварыг сайжруулах, хөдөлмөрийн зах зээлд эгүүлэн оруулах, өнөөгийн үйлдвэрлэлийн ослын /ослоос урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны/ менежментийг боловсронгуй болгох, мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх зэрэг тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна.

Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сангаас даатгуулагчид олгож буй төлбөр, зардлыг төрлөөр авч үзвэл, нийт зардлын 51 хувийг тэтгэвэрт, 3 хувийг тэтгэмжид, 4.0 хувийг хөдөлмөрийн чадвар нөхөн сэргээх болон рашаан сувилалд сувилуулсны төлбөрт, 1.0 хувийг урьдчилан сэргийлэх сургалт, сурталчилгааны зардалд, 2 хувийг тахир дутуугийн тэтгэвэр авагчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлд тус тус зарцуулж байна. Одоогийн хуулийн гол үзэл баримтлал, зохицуулалт нь тэтгэвэр, тэтгэмж олгох харилцааг ихэвчлэн зохицуулж, үйлдвэрлэлийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх, осолдогчийг ажлын байранд нь эгүүлэн ажиллуулах хүртэл эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлт хийх, санхүүжүүлэх, салбарын нэгдсэн зохицуулалт хийх эрх зүйн орчин бүрдээгүй байна.

Түүнчлэн үйлдвэрлэлийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, сургалтад хамруулах, эрүүл ахуй, аюулгүй ажиллагааны зан төлөвийг ажил олгогч болон даатгуулагчид төлөвшүүлэх, осолдогчийг бүртгэх, хяналт тавих, хөдөлмөрийн чадвар алдалтыг нөхөн сэргээх, хөдөлмөрийн зах зээлд бэлтгэх, ослын эрсдэлийг хянах, мэдээллийн сангийн зохицуулалтын асуудлууд нь нэгдсэн зохицуулалтгүй байна.

Үйлдвэрлэлийн осолтой холбоотой хууль, эрх зүйн давхардал, хийдэл, зохицуулалтгүй асуудлууд бий болсноор даатгуулагч, ажил олгогчийн хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, ослоос урьдчилан сэргийлэх, ажил олгогч болон даатгуулагчийн санхүүгийн эрсдэлийг хуваалцах, эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлтийн эрх хангагдахгүй байна.

Үйлдвэрлэлийн ослыг бүртгэх, баталгаажуулах чиг үүргийг мэргэжлийн хяналтын байгууллага эрхэлдэг бол ажил олгогч, даатгуулагчид чиглэсэн үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн сургалт, сурталчилгааны ажлыг нийгмийн даатгалын байгууллага зөвхөн сургалтын зардлын хүрээнд санхүүжүүлэх, төрийн болон хувийн хэвшлийн хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн асуудал хариуцсан сургалтын байгууллагын хүрээнд бүтээгдэхүүн худалдан авах зарчмаар зохион байгуулж байна.

Цаашид сургалтын үр дүнг үнэлэх, тасралтгүй сургах, ажлын байрны ажиллах нөхцөлийг сайжруулж, осол гарах эрсдэлийг урьдчилан илрүүлж, осол гаргаагүй ажил олгогчийг урамшуулах, нийгмийн даатгалын байгууллагын чиг үүргийг нэмэгдүүлэх зэрэг асуудлыг цогцоор шийдэх, хуульчлах нь өнөөгийн бодит хэрэгцээ болоод байна.

Эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлтийн бодлогыг хөгжүүлэх, хөдөлмөрийн чадвар алдалтыг хөдөлмөр эрхлэх чадамжид тулгуурлан тогтоох, ингэснээр иргэнийг

хөдөлмөрлөх дадал сэдэлтэй болгох, ажил олгогч нь ажилтны нийгмийн баталгааг хангахад хувь нэмрээ оруулдаг тогтолцооны шинэ чиг хандлагыг бий болгох шаардлагатай байна.

Эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлт хийх сувиллын тусламж, үйлчилгээний хувьсах зардлыг даатгалын сангаас хариуцаж байгаа ч даатгуулагчийн хөдөлмөрийн чадвар нөхөн сэргээгдэж буй эсэхийг хянах, үнэлэх зохицуулалтыг хуульчлаагүй, нөхөн сэргээх эмчилгээ, үйлчилгээг эрчимтэй үзүүлэх нөхцөл, журам тодорхойгүй байгаа юм.

Иймээс даатгалын сангаас үзүүлэх арга хэмжээ, үйлчилгээний нэр төрөл, хамрах хүрээг өргөтгөх, орлого, зарлагын бүтцийг тодорхой оновчтой болгох, ослоос урьдчилан сэргийлэх, оролцогч талуудын үүргийг нэмэгдүүлэх, уялдааг сайжруулах, даатгуулагчид үзүүлэх эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлтийн үйл ажиллагааг бий болгох, үйлдвэрлэлийн осол гарах нөхцөл, эрсдэлийг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, бүртгэх, хянах, ажил олгогчид шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх, сангийн цахим мэдээллийн тогтолцоог боловсронгуй болгох, зэрэг харилцааг хуулиар шинэчлэн тогтоох шаардлагатай байна.

Хоёр. Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн зорилт нь үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сангаас тэтгэвэр, тэтгэмж тогтоох, олгох, даатгуулагчийн хөдөлмөрийн чадварыг нөхөн сэргээхтэй холбоотой зардлын төлбөр олгох, санхүүжүүлэх, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ зохион байгуулах, ажил олгогчид шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх, мэдээллийн сан бүрдүүлэх, хяналт тавихтай холбогдсон харилцааг зохицуулна.

Хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.2-т заасны дагуу шинэчилсэн найруулгын төсөл хэлбэрээр боловсруулна.

Хуулийн төсөл 7 бүлэгтэй байх бөгөөд дараах зохицуулалтуудыг тусгана. Үүнд:

Нэгдүгээр бүлэгт, хуулийн зорилтыг тодорхойлж, нэр томьёоны тайлбар, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнийг тодорхойлохтой холбоотой зохицуулалтыг тусгана.

Хоёрдугаар бүлэгт, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмж, зардлын төлбөрийн төрөл, тэтгэвэр, тэтгэмж авах эрх, хэмжээ, олгох хугацаа, нөхөн олгох нөхцөл, өргөдөл гаргах, түүнийг шийдвэрлэх хугацаа, тэтгэврийн доод хэмжээтэй холбоотой харилцааг зохицуулна.

Гуравдугаар бүлэгт, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээтэй холбоотой харилцааг зохицуулна.

Дөрөвдүгээр бүлэгт, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сангаас хөдөлмөрийн чадвар алдсаны тэтгэвэр авагчид эрүүл мэндийн нөхөн сэргээлтийн зардлын төлбөрийн төрөл, түүнийг олгохтой холбоотой харилцааг зохицуулна.

Тавдугаар бүлэгт, ажил олгогчид үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэхтэй холбоотой харилцааг тусгана.

Зургадугаар бүлэгт, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын мэдээллийн сан бүрдүүлэх, холбоотой харилцааг тусгана.

Долдугаар бүлэгт, үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний даатгалын сангаас тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөр тогтоож олгохтой холбогдсон бусад харилцаа болон хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг тусгана.

Гурав.Хууль тогтоомж батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Хуулийн төсөл батлагдаж хэрэгжсэнээр нийгэм, эдийн засаг, эрх зүйн аливаа сөрөг үр дагавар үүсэхгүй. Харин үйлдвэрлэлийн осолд өртсөн болон мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний улмаас хөдөлмөрийн чадвараа алдаж, хөгжлийн бэрхшээлтэй болсон даатгуулагчид эрүүл мэндийн, нөхөн сэргээлтийн үйлчилгээ үзүүлэх замаар хөдөлмөрийн зах зээлд бэлтгэх, тэдний нийгмийн баталгааг хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх, ажил олгогчид шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлэх шалгуур үзүүлэлт тодорхой болж, үйлдвэрлэлийн ослыг судлан бүртгэх, хяналт тавих, ослоос урьдчилан сэргийлэх, мэдээллийн нэгдсэн сан бүрдүүлэх чиглэлээр төрийн байгууллагуудын уялдаа холбоо, чиг үүрэг оновчтой болно.

Дөрөв.Уг хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай уялдуулан боловсруулна.

Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчний тэтгэвэр, тэтгэмж, төлбөрийн тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн төсөл, Төрийн хяналт шалгалтын тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд тус тус нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай болон холбогдох бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулна.